

Mluvený projev na finále Olympiády v českém jazyce

Marie Čechová

kontakt: m-cechova@seznam.cz



Mluvený projev na Olympiádě v českém jazyce (OČJ)

- Ráda konstatuji, že se v posledních letech na finále Olympiády v českém jazyce výrazně zlepšila úroveň mluvních projevů.
- Mluvený projev nebyl od počátku součástí OČJ do finále zařazován, ten jsme zařadili do soutěže až po několika letech, konkrétně r. 1977 (soutěž jsme založili r. 1972, r. 1974 byla prohlášena za celorepublikovou olympiádu), protože jsme chtěli ovlivnit školskou praxi. Ve škole se totiž nevěnovala mluvené řeči soustavná pozornost, ostatně ani bohemistika se na ni do té doby speciálně nesoustředila.



Mluvený projev na Olympiádě v českém jazyce (OČJ)

- Od roku 1977 mluvený projev na OČJ po dlouhá léta patřil k těm nejožehavějším, jeho úroveň bývala nevalná. Někteří soutěžící nezvládli vystoupení psychicky, „zasekli se“ a nemohli pokračovat nebo mluvili přerývavě, projev nedokončili, jednotlivci dokonce odcházeli s pláčem, další neovládali techniku projevu nebo zápolili se spisovností...
- Letošní účastníci (stejně jako v předchozích ročnících) měli pronést polopřipravený zhruba minutový projev (s tolerancí další půl minuty), s třiminutovou přípravou. V ní si mohli udělat poznámky. Poradili jsme jim, aby si promysleli první dvě tři věty, osnovu projevu a jeho závěrečnou část.



Mluvený projev na OČJ 2023

- Soutěžící z **1. kategorie**, tzn. žáci posledních dvou ročníků základní školy a odpovídajících ročníků gymnázií, byli postaveni před společné téma *Alespoň jednou v životě bych chtěl/a být ...*, k němu dostali otázku: *Co byste chtěli v životě vyzkoušet nebo kam byste chtěli někdy zavítat?*
- Zvolené velmi volné téma účastníkům nečinilo potíže; níže upřesním, o čem soutěžící z 1. kategorie mluvili.
- Proč uvádím různá přání soutěžících? Chci ukázat, jaké touhy mladí, talentovaní češtináři kolem 15 let mají, jistě i v závislosti na svém původu, prostředí, v němž se pohybují nebo v němž by se chtěli pohybovat...



Mluvený projev na OČJ 2023

- Pestrost příspěvků: nejčastěji si vybírali cestování do vzdálených, exotických krajů (Afrika, Japonsko, Jižní Amerika, Maledivy) nebo kulturní zájezdy do Řecka či Itálie, několik žáků zatoužilo po astronautice, létání, zúčastnit se expedic, jiní chtějí vyniknout jako hudebníci (hrát v Rudolfinu), mít vlastní program v televizi, baletit..., jedna účastnice se chce naučit dobře a nahlas mluvit, aby mohla být učitelkou, dva chtějí pomáhat druhým (stát se tak hrdinou, pracovat v dobrovolnické organizaci), další rozumět zvířatům, dokonce se objevilo přání setkat se se stoletým člověkem, i dětský sen: být popelářem.



Mluvený projev na OČJ 2023

- **1. kategorie** byla celkově úspěšná. Více než polovina soutěžících získala více než 2/3 z možných bodů. Nejlepší z nich pronesli kvalitní, ucelené, výrazně a živě přednesené příspěvky, nezapomněli na začátek a konec, několik jich užilo i oživovacích prostředků: otázek s odpověďmi.
- Někteří po dobrém začátku ztratili nit vypravování, došlo k přidávání nesourodých částí, k opakování myšlenky.
- Kupodivu jen ojediněle projev obsahově promyšlený nesl znaky nespisovnosti v oblasti tvarosloví (např. *takovej hrdina*; *bysme*) nebo byl pronesen příliš rychle a autor nezvládl dýchání; vyskytovala se nenáležitá stoupavá intonace.



Mluvený projev na OČJ 2023

- Pro úplnost doplním údaje také z **2. kategorie**, tj. studentů středních škol od 15 let, kteří měli totožné podmínky na přípravu i přednesení příspěvku. Jejich téma bylo *Lapálie s technikou*.
- Soutěžící vcelku dobře odhadli čas vyměřený pro vystoupení (60 až 90 sekund), většina projevů splňovala požadavky na kompozici, včetně závěru, jen výjimečně převážil delší úvod.
- Téměř všichni účastníci se prezentovali souvislým a plynulým projevem, jen zřídka se v něm vyskytly odchylky od spisovnosti, např. obecněčeské koncovky (*ktorej*) nebo nespisovné výrazy (*reprák; akorát*), pak hezitační zvuky na počátku projevu (*ehm, ééé*), široké e, rovněž stoupavá intonace na konci oznamovacích sdělení.

Mluvený projev na OČJ 2023

- Někteří účastníci vládli překvapivě bohatou slovní zásobou, dokonce projevili talent dramatický, řeč pronášeli výrazně pomocí frázování, s využitím napětí, intonačního a silového rozpětí i s gestikulací – takovou úroveň jsme dříve nemohli konstatovat.
- Je znát, že **většina z nich nepochybně byla už dříve ve škole na veřejný mluvený projev připravována**, a to je velmi potěšitelné i inspirativní.
- Potvrdilo se naše dávné přesvědčení, že vhodně vybrané **téma** je základní předpoklad úspěchu.



Literatura

- ČECHOVÁ, M. *Vyučování slohu*. Praha: SPN, 1985, s. 153, 178.
 - ČECHOVÁ, M. *Komunikační a slohová výchova*. Praha: ISV, 1998, s. 147, 165.
 - ČECHOVÁ, M. Pěstování mluveného projevu. In *Didaktika češtiny* (s V. Styblíkem). Praha: SPN, s. 208–213; dtto *Čeština a její vyučování*, SPN, 1998, s. 217–221.
 - ČECHOVÁ, M. Olympiáda v českém jazyce a Karel Oliva. *Řeč o řeči*, Praha: Academia, 2012, s. 280–284.
 - ČECHOVÁ, M. O češtině trochu jinak. *Život s češtinou*, Praha: Academia, 2017, s. 337–343.
 - JANOVEC, L. Finále 49. ročníku Olympiády v českém jazyce. *ČJL* 74, 2023/24, s. 16–22.
- 